

BAARD TERUG BIJ MOLEN VAN ZEEMAN

Op woensdag 27 oktober werd in het bijzijn van de familie Timmerman de oude baard van molen De Haan uit Leiden overgedragen aan het bestuur van molen De Hoop in 't Zand, ook wel molen van Zeeman genoemd. De prachtige baard is in rococo-stijl uitgesneden in hout met een haan in het midden. De baard hangt nu tegen weer en wind beschermd op een mooie plaats in de molen.

De romp van De Hoop is afkomstig van molen De Haan uit Leiden. Met de overdracht van de baard zijn het achtkant en de baard weer samengekomen.

In de 17e eeuw had Leiden wel 25 volmolens in gebruik waarvan de meeste buiten de stadsmuren, zo ook de volmolen 'De Stadt Leyden' aan de Trekvlies in de gemeente Zoeterwoude. De textielindustrie floreerde en had molens nodig. Leiden had weinig plaats en dus bouwde de stad zijn volmolens buiten de singels.

Een volmolen is een molen die werd gebruikt om wol te 'vullen'. Vullen is een nabewerking van gewezen wollen stof waardoor de kwaliteit sterk verbeterde. De bedoeling was om de weefselstructuur dichter en vaster te maken (verviltten). Om dit te bereiken moest de stof urenlang, voor sommige kwaliteiten zelfs dagenlang, gekneed worden. Hiertoe stonden in de begintijd voetvellers in een kuip en stampden met hun voeten op het natte laken. Hierbij werden toevoegingen zoals vellersaarde, urine en zeep gebruikt om het verviltten te bevorderen. Vanaf de 17e eeuw werden volmolens, aangedreven door wind toegepast, die met houten stampers het laken bewerkten (bron: Wikipedia)

De volmolen 'De Stadt Leyden' uit 1631 werd in 1782 omgebouwd tot zaagmolen en kreeg De Haan als nieuwe naam. Die naam is te herkennen op een uit eikenhout gesneden baard in Rococostijl met een kraaiende haan.

In 1782 kocht A.Th. Zodaar volmolen de Haan met woonhuis en knechtswoningen voor fl. 7000.- Hij had nu een aaneengesloten stuk grond tussen de Vliet en de Heerweg buiten de Koepoort. Hij kreeg vergunning van de stad Leiden de molen om te bouwen tot zaagmolen en tevens 2 nieuwe zaagmolens te bouwen mits hij 10 gulden per jaar recognitie betaalde voor het gebruik van de wind.

Oude prent met De Haan als zaagmolen

Daarna wordt de molen een aantal keren doorverkocht. Door de opkomst van stoommachines raakt de molen in onbruik. Molen De Haan werd ontwikt in 1865 en de molenbaard op de loods gespijkerd. In 1865 vroeg de eigenaar gebroeders Mannekus om de plaatsing van een stoommachine van 14 pk. De molen gaat ondertussen in de verkoop. In 1899 staan er een moderne cirkelzaag en

schaafmachine. Het tijdperk van zagen op de wind is nu echt ten einde. De laatste van de broers van Mannekus en het complex wordt geveild en voor een groot deel gekocht door Stoomzagerij en houthandel Fa. C.H. Timmermann en Zn. Zij nemen de loods over, waarop de baard is gespijkerd.

De zagerij van Mannekus aan de Trekvluit - molen is reeds verkocht.

In 1865 laat Gerrit de Vries door timmerman/aannemer Pieter Wilms een windkorenmolen bouwen en gebruikt daarbij de gesloopte achtkante stellingmolen van De Haan uit Leiden. Deze molen koopt hij van de gebroeders Mannekus en de molen krijgt wederom een nieuwe naam "De Hoop". In 1868 verkoopt hij de molen weer. En dat geschiedt nog meerdere keren tot dat in 1913 Arie Zeeman de molen koopt en wordt daarmee de tiende eigenaar. In 1935 verkoopt hij de molen aan zijn zoon Nicolaas Jacob, de grootvader van Jaap Zeeman.

Familie Timmermann en molen de Haan

In Twistringten in het Land van Hannover niet ver van Oldenzaal woonde Johann Casper Timmermann, van beroep fineerzager en geb. jan. 1785 in het land van Nassau met zijn vrouw Helena Wubbeler. Hij overleed op 21

januari 1840. Hun zoon Johann Conrad was geboren op 2 mei 1817 en machinesmid, in het Duits Grobschmied, van beroep.

Na het overlijden van zijn vader vertrekt hij met zijn moeder de weduwe Helena Timmermann Wubbeler naar Nederland om daar zijn geluk te beproeven als machinesmid. Hij vestigt zich, via eerst in Amsterdam te hebben rondgekeken, in 1845 in Leiden en vindt een locatie aan het einde van de Nieuwe Rijn op een niet in gebruik zijnde scheepswerf. Een notariële akte van latere datum bewijst dat hij de werf en gebouwen heeft aangekocht.

Omtrent diezelfde tijd woonde in Parijs ene Jean-Pierre Webeler een vakkundig ebenist. Dat is een kabinetmaker, die werkt met ebbenhout en andere fijnhout soorten. Hij was geboren in Dichtendorff in het land van Nassau en naar Parijs verhuisd rond 1810 met zijn vrouw Anna Marie Helena Wasserführ.

In Frankrijk werden twee dochters geboren: Jeannette Gertrude en Marie Louise.

Als vakman had hij daar volop werk. Toch verhuisde hij naar Leiden en vestigde zich op de Hoge Woerd. Twee van oorsprong Duitse families komen bij toeval bij elkaar, dat levert een relatie op. Johann Conrad Timmermann, die zich in Leiden Jan was gaan noemen, trouwt 14 januari 1847 met Marie Louise Webeler. Zij krijgen vijf kinderen. Als zijn vrouw overlijdt in 1859 trouwt Jan in 1860 met haar zus Jeanette Gertrude. Zij had al de zorg over de kinderen van haar zus tijdens het ziekbed.

Het verhaal gaat verder met de derde zoon, Carolus Hendrikus Timmermann, die geboren is op 4 maart 1852 te Leiden en daar ook overleden op 17 mei 1900.

Zijn vader Jan Timmermann had volop werk in Leiden als machinefabrikant, zoals hij zich officieel ook noemde. Hij maakte in

zijn fabriek stoomketels en onderdelen als regulateurs. Machinesmid Jan Timmermann kreeg langzamerhand meer interesse in houtbewerking. Zijn vader was tenslotte fineerzager en wellicht werd hij ook geïnspireerd door zijn schoonvader de kabinetmaker Jean-Pierre Webeler. Hij begon hout te kopen dat hij liet bewerken met gebruik van een stoommachine als paneelhout en hout voor stoelenmakers.

Toen hij 1873 overleed werd zijn weduwe Jeanette Gertrude eigenaar van het bedrijf en zette zij de zaak voort met de zoon van haar overleden zus Carolus Hendrikus (C.H.) Timmermann die inmiddels 21 jaar oud was. Met het overlijden van zijn vader Jan verdween ook veel machinebouwkennis. Hout en de machinale bewerkingen werden daardoor voor hem steeds belangrijker, wat ten koste ging van de machinebouw. Carolus Hendrikus verplaatste in 1893 het bedrijf van het Utrechtse Veer naar het Levendaal/Hoek Binnenvestgracht en Pakhuisstraat. De gemeente Leiden gaf hem daar toestemming het gebouw zodanig te verbouwen dat er een stoomzaagmachine in kon worden geplaatst. Na het overlijden van C.H. Timmermann in 1900 verleende de gemeente in 1901 zijn weduwe Maria Elisabeth Randoe, die het bedrijf voortzette met twee van haar zonen, een vergunning om een nieuwe stoommachine aan te schaffen met een grotere capaciteit. De firma kreeg de naam Weduwe C.H. Timmermann en Zonen. Die zonen waren Johannes Lodevicus Carolus geboren 24 december 1878 en zijn broer Carolus Hermanus Johannes uit 1880. De toevoeging 'weduwe' is spoedig daarna komen te vervallen.

In 1919 kochten de broers, zich inmiddels Johan en Karel noemende, het terrein van de voormalige houtzaagmolen De Haan aan

Het bedrijf van houthandel Timmerman

Schuur met baard

de Heereweg te Zoeterwoude uit een veiling voor 30.400 guldens. De molen is dan al in 1865 verkocht, maar de schuur met de baard van de molen staat er dan nog. De houthandel annex zagerij werd verplaatst van het Levendaal naar de Heereweg die spoedig de Zoeterwoudseweg zou gaan heten. Doordat hout vanuit de oorsprong steeds meer ter plaatse werd gezaagd, is de zagerij na de verhuizing niet meer opgestart.

Eind jaren vijftig is de is C.H. Timmermann & Zn. verkocht aan Internatio-Müller te Rotterdam, die als grote handelsmaatschappij al een leveringsrelatie met de firma had. Karel en zijn broer Herman zijn tot aan hun pensioen bij de houthandel blijven werken. In 1977 is de Leidse houthandel Timmermann samengevoegd met de Internatio-houthandel te Rotterdam. Het Leidse terrein is verkocht, de antieke gebouwen gesloopt en met moderne loodsen bebouwd.

Geschreven door: Hans Timmerman

- DEEL 2 in MolenPost 1-2022-

DE FAMILIE ZEEMAN EN MOLEN DE HOOP

Tussen 1865 en 1913 veranderde graanmolen De Hoop wel tien keer van eigenaar. In 1913 verkocht Arie Zeeman, die net als zijn vader veehouder was, zijn bedrijf en kocht de molen De Hoop met schuren en erf en woonhuis voor 7000 guldens. Arie had acht kinderen, vier jongens, waaronder Nico de vader van molenaar Jaap Zeeman en vier meiden. De familie was bekend met molens. Jan, de broer van Arie had de graanmolen op de zeedijk Pettemer Kluft in Petten en bij hem was Arie in de leer geweest voordat hij voor zichzelf begon.

De korenmolen van Arie Zeeman aan het Molenpad in 't Zand.

Toen in 1914 de wereldoorlog uitbrak, kreeg de molen veel werk. In het noorden van Noord-Holland werd veel graan en maïs geteeld. De molen ging meel malen voor boeren, bakkers en burgers.

Zoon Nico, geboren in 1896, moest vanwege de mobilisatie op 18 jarige leeftijd in dienst bij het veldleger in Zeeland, waar hij vier jaar heeft gediend. In 1918 kwam hij weer thuis en begon samen met zijn vader op de molen te werken. Daar werd goed verdiend

tot de beurskrach van 1929.

Na de eerste wereldoorlog werd de graanmolen in 1922 gemechaniseerd met een gloeikop dieselmotor om niet meer afhankelijk te zijn van wind. Windmolen De Hoop kwam stil te staan.

Die eerste dieselmotor gaf echter zoveel problemen, dat hij vervangen werd door een elektromotor. Toen de stroom te duur bleek, werd er een Deutz diesel geïnstalleerd die tot 1932 in bedrijf is geweest, waarna een verbeterde Ruston Hornsby dieselmotor werd aangeschaft om de molenstenen aan te drijven. Men was toentertijd trots op de mechanisatie van de 'Motormaaldery'.

De molen werd in mei 1940 ontwiekt, de kap vervangen door een rietgedekt dakje, de romp ontdaan van het gaande werk en omgebouwd tot een silo met 6 vakken waar 10 à 15 ton graan in kon.

In 1944-45, de hongerwinter, hadden boeren nog maar weinig graan en een beetje rogge. Velen deden een beroep op de molenaars om meel ter beschikking te stellen om zelf wat brood te kunnen bakken. De molenstenen moesten blijven malen. De Rustondiesel draaide door de schaarste op een allegaartje van brandstof, als carboleum, diesel, benzine en verlopen olie. De motor had daar zo zwaar

onder geleden, dat hij in 1955 is stukgedraaid en vervangen werd door een elektromotor die een hamermolen aandreef. Een hamermolen slaat stukgeslagen graankorrels door een zeef. De fijnheid van het meel hangt dus af van de zeefperforatie.

Na de tweede wereldoorlog kwam Jaap, geboren in 1929, met zijn broer Arie, uit 1925, in de zaak.

Jaap deed de in- en verkoop en zijn broer een deel van de verkoop en administratie. Toen hun vader in 1952 overleed namen de broers het hele bedrijf over.

Rond 1972 breidde het veevoederbedrijf sterk uit en begon met het persen van meelvoeder tot Biks of brokjes. Voordeel, op die manier is dat voer is goed te vervoeren per bulkwagen naar de silo's van de veehouderij. De boeren kunnen het voer mechanisch en nauwkeurig aan hun dieren voeren wat hen veel zakgoedsjouwwerk bespaart. Er werd een moderne grondstof doseersilo gebouwd, waardoor de houten silo's uit de molenromp overbodig werden en uit de romp verwijderd.

Een winkeltje met boeren gereedschappen en oude bewaarspullen restte slechts in de molenromp. Er kwam een koper voor de romp, maar de familie besloot de windmolen toch maar zelf te behouden en daarmee voor het dorp te redden.

In 2007 is Zeeman gestopt met het produceren en verkoop van diervoeders. Het bedrijf ging zich specialiseren in de bouwen van menginstallaties voor kunstmest "European Machine Trading" (EMT).

Molenaar Jaap Zeeman eindigde zijn werkzame leven, wat niet wegneemt dat hij zich volledig blijft inzetten voor het in stand houden, zij het op een andere plek, van graanmolen De Hoop. De windmolen kreeg in 2004 de status van rijksmonument en is met Europese subsidie en schenkingen van andere gevers herbouwd op een plek even buiten het dorp.

Met een spectaculaire hijsactie werd de romp in 2011 verplaatst. Twee jaar later was de molen volledig gerestaureerd en maalvaardig.

Hij is nu in volle luister te zien.

Luchtfoto van De Hoop als molenstomp en opslag bij het bedrijf van Zeeman.

De huidige molen De Hoop aan de Parallelweg.

De onthulling van de baard in De Hoop door Marjo Timmerman.

Baard en molen komen weer samen

De Baard werd van de molen gescheiden bij de ontmanteling van de molen en de verkoop in 1865 en kwam op de loods van de familie Timmerman terecht. Het achtkant van de molen begon aan zijn omzwervingen door verschillende verkopen en verplaatsingen, om uiteindelijk in 1913 als korenmolen in 't Zand te belanden.

De baard op een mooie plek in De Hoop.

De molenbaard is in 1986 gered van de sloop door één van de oud-firmanten Herman Timmerman. Nadat de connectie tussen de twee molens ontdekt was via het blad 'Molenwereld', heeft Hans Timmerman, Karels zoon, het contact met Jaap Zeeman de eigenaar van Molen de Hoop uit 't Zand gelegd.

De familie Timmerman heeft de baard ter beschikking gesteld aan Jaap Zeeman van de stichting 'Molen de Hoop' en het molenmuseum in 't Zand. De rococo molenbaard uit ± 1750 is nu verenigd met een deel van de oorspronkelijke molen De Haan. Na 156 jaar is de cirkel weer rond.

Hans Timmerman

